

Ο ωκεανογράφος Ρόμπερτ Μπάλαρντ έγινε παγκόσμια γνωστός το 1985, όταν ανακάλυψε το ναυάγιο του «Τιτανικού». Στα 1999 και με οδηγό ένα βιβλίο των Αμερικανών γεωλόγων Ουίλιαμ Ράιαν και Ουόλτερ Πίτμαν για τον «Κατακλυσμό του Νώε», οδηγήθηκε στον Εύξεινο Πόντο, εντόπισε μια πανάρχαιη και τώρα βυθισμένη ακτογραμμή κι επιβεβαίωσε έτσι την παγιωμένη άποψη για τις γεωλογικές μεταμορφώσεις της περιοχής. Πρόσθεσε όμως ότι η αποστολή του κατέληξε στο συμπέρασμα πως όντως ο κατακλυσμός του Νώε υπήρξε και πως ταυτίζεται με τα γεωλογικά γεγονότα της Μαύρης Θάλασσας. Συμπέρασμα αυθαίρετο ενός επιστήμονα που αγνοεί ότι όχι ένας αλλά πολλοί κατακλυσμοί υπήρξαν, ενώ παραμένει άγνωστο αν κάποιος από αυτούς (και ποιος απ' όλους) ήταν πραγματικά «του Νώε».

Τα γεγονότα που περιγράφει ο Μπάλαρντ, τα τοποθετεί στα 7.600 χρόνια πριν από την εποχή μας. Τα είχε περιγράψει (πολύ πριν από το 1970) και ο δικός μας καθηγητής Ιωάννης Μελέντης, τοποθετώντας τα στα 12.000 χρόνια πριν από την εποχή μας:

«Την εποχή των παγετώνων, η επιφάνεια της Μεσογείου βρισκόταν γύρω στα διακόσια μέτρα χαμηλότερα από εκεί που βρίσκεται σήμερα. Ο Εύξεινος Πόντος δεν ήταν παρά μια λεκάνη, στην οποία έχυναν τα νερά τους ο Δούναβης, ο Δνειπερος και ο Ντον. Ανάμεσα στον Εύξεινο και το Αιγαίο, στη θέση του Βοσπόρου, μια ακόμα λίμνη υπήρχε. Όταν έλιωσαν οι πάγοι, η στάθμη της Μεσογείου άρχισε να ανεβαίνει, η θάλασσα απλωνόταν “κατακτώντας” την ξηρά. Πρώτα “κυρίευσε” τον Βόσπορο κι έπειτα έφτασε ως τον Εύξεινο, του οποίου η επιφάνεια βρισκόταν χαμηλότερα».

Το τι έγινε τότε, το περιγράφει ο Ρόμπερτ Μπάλαρντ: «Επί δύο χρόνια και κάθε μέρα, δέκα κυβικά χιλιόμετρα θαλασσινού νερού χύνονταν με ορμή 10.000 καταρακτών του Νιαγάρα και πλημμύριζαν τα πάντα». Όσοι έμεναν στις παραλίες της πρώην λίμνης που ξεχειλίζει με ραγδαίους ρυθμούς, αφανίστηκαν, ενώ το κακό σταμάτησε, όταν πια η επιφάνεια του Εύξεινου Πόντου έφτασε στο ύψος της επιφάνειας της Μεσογείου. Τα νερά όμως ποτέ δεν έφτασαν στο ύψος της κορφής του Αραράτ, όπου υποτίθεται ότι άραξε η κιβωτός του Νώε. Και 12.000 ή έστω 7.600 χρόνια πριν από την εποχή μας, οι άνθρωποι βρίσκονταν στο στάδιο της Νεολιθικής εποχής, ενώ ο γενάρχης των Εβραίων, Αβραάμ, υποτίθεται ότι έζησε γύρω στα 2.000 με 1.800 π.Χ. Και καμιά μαρτυρία δεν μπορεί να συνδέσει τον Νώε με την πλημμύρα της Μαύρης Θάλασσας.

*****

Στη Σαμοθράκη, στα ιστορικά χρόνια, πίστευαν πως Θράκη και Μικρασία ήταν κάποτε ενωμένες. Όμως, κάποια στιγμή, το στενό του Βοσπόρου σχίστηκε στα δύο κι ορμητικά τα νερά του Εύξεινου Πόντου χύθηκαν στο Αιγαίο και πλημμύρισαν τα νησιά, σε ροή αντίθετη από αυτή που μαρτυρούν τα γεωλογικά ευρήματα. Θρύλοι για μια τεράστια πλημμύρα που κατάστρεψε τα πάντα στη στεριά υπήρχαν και στη Ρόδο, στη Λυδία, στην Ιωνία. Κι ο ήρωας Βελλερεφόντης, όταν βρέθηκε στη Λυκία και υποχρεώθηκε να κάνει τον έναν άθλο μετά τον άλλο, κάποια στιγμή αγανάκτησε από την τόση αδικία και παρακάλεσε τον Ποσειδώνα να τιμωρήσει τους βασανιστές του. Ο θεός έστειλε τότε ένα τεράστιο κύμα που αφάνισε τα πάντα στην πεδιάδα.

Ο ίδιος θεός έπνιξε και την Αττική. Ήταν τότε που έχασε την πόλη της Αθήνας στον διαγωνισμό του με την Αθηνά. Την πλημμύρα αυτή τη θυμόνταν και στην Αίγυπτο, αν κρίνουμε από τη διήγηση του ιερέα της θεάς Νηίθ στον Σόλωνα, όπως την περιγράφει ο Πλάτωνας στους περί Ατλαντίδας διαλόγους του: «Τα χώματα έλιωσαν από τον νυχτερινό κατακλυσμό και τον σεισμό. Κι έτσι, όπως παρασύρθηκαν στη θάλασσα, έμειναν στην Αττική μόνον οι γυμνοί βράχοι: Οι λόφοι που και σήμερα σχηματίζουν το λεκανοπέδιο».

Στην Τροιζήνα, την πόλη στην απέναντι από την Αττική ακτή του Σαρωνικού, η θύμηση της μεγάλης πλημμύρας από το τεράστιο καταστροφικό κύμα συνδεόταν με την οργή του Θησέα εναντίον του γιου του, Ιππόλυτου, όταν τον συκοφάντησε η Φαίδρα. Ο Ευριπίδης βάζει στο στόμα του αγγελιαφόρου την περιγραφή, με είκοσι στίχους στην τραγωδία του, «Ιππόλυτος». Λέει (σε μετάφραση Αθανάσιου Παπαχαρίση):

«Καθώς μπαίναμε σ' ένα έρημο μέρος, υπάρχει πέρα από τούτον τον τόπο ένα περιγιάλι, που απλώνεται πιο προς τον Σαρωνικό. Μια οχλαλοή ακούστηκε απ' εδώ, όμοια με βροντή του Δία μεσ' στη γης, κι απόλυσε ένα μούγκρισμα βαρύ, που να τ' ακούς και να τρομάζεις.

Ορθά τότε προς τον ουρανό κεφάλι κι αφτιά στύλωσαν τ' άλογα. Κι εμάς δυνατός φόβος μας έπιασε, γιατί δεν ξέραμε από πού ήταν η βοή. Στα θαλασσόδαρτα ακρογιάλια ρίξαμε το μάτι μας κι είδαμε ένα θεόρατο κύμα να φτάνει ως τον ουρανό, τόσο που από το μάτι μου χάθηκαν οι γκρεμοί του Σκείρωνα ° κι έκρυβε και τον Ισθμό και το βράχο του Ασκληπιού. Κατόπι φουσκωμένο κι απ' το φουρτούνιασμα της θάλασσας πολύ αφρό χοχλάζοντας τριγύρω του τραβάει προς τ' ακρογιάλι, όπου βρισκόταν το τέθριππο αμάξι. Και καθώς χιμούσαν τα νερά και φουρτούνιαζε η θάλασσα, το κύμα ξέρασε ένα ταύρο, άγριο θεριό, που από το μουγκρητό του γέμιζε και φριχτά αντιλαλούσε όλη η γης και για όσους το κοίταζαν τους φαινόταν θέαμα που τα μάτια τους δείλιαζαν να το κοιτούν».

Ο κατακλυσμός του Νώε αρχικά συσχετίστηκε με τον πανελλήνιο μύθο που συνδέεται με την ιστορία του Δευκαλίωνα και της Πύρρας. Δεν έχουν, όμως, σχέση. Η ιστορία που περιγράφει τον κατακλυσμό και την κιβωτό του Νώε, βρέθηκε γραμμένη σε κείμενο των Σουμερίων και χρονολογήθηκε πριν από το 2.250 π.Χ.: Λίγο μετά την πρώτη από τις καταστροφές της τρίτης π.Χ. χιλιετίας (2.400). Έτσι, εκείνος ο κατακλυσμός ερμηνεύτηκε με πιθανές πλημμύρες, που προκλήθηκαν από τα ποτάμια Τίγρης και Ευφράτης, στη συμβολή των οποίων αναπτύχθηκε το κράτος των Σουμερίων. Η περιπέτεια του Δευκαλίωνα και της Πύρρας τοποθετείται ανάμεσα στα 1530 και στα 1400 π.Χ. Ήταν τότε που, κατά τον μύθο, ο Προμηθέας προσπαθούσε να περάσει το ανθρώπινο γένος από την άγρια κατάσταση στον πολιτισμό. Οι άνθρωποι, όμως, εξόργισαν τον Δία με τη συμπεριφορά τους. Αποφάσισε να τους αφανίσει. Ο Προμηθέας το πληροφορήθηκε έγκαιρα και συμβούλευσε τον γιο του, Δευκαλίωνα, να φτιάξει μια ξύλινη κιβωτό και να μπει μέσα μαζί με τη γυναίκα του, Πύρρα. Όταν η οργή του Δία ξέσπασε αδυσώπητη με τη μορφή του κατακλυσμού, το ζευγάρι κλείστηκε στην κιβωτό και γλίτωσε. Επί εννέα ημέρες και εννέα νύχτες παράδερναν πάνω στα κύματα που είχαν σκεπάσει τα πάντα. Όταν τέλειωσε το κακό και τα νερά αποτραβήχτηκαν, οι δυο μοναδικοί επιζώντες βγήκαν από την κιβωτό για να διαπιστώσουν πως βρισκόταν αραγμένη στην κορφή του Παρνασσού. Με τη συμβουλή του Δία, το ζευγάρι άρχισε να περπατά και να πετά πίσω του πέτρες. Αυτές που έριχνε ο Δευκαλίωνας μετατρέπονταν σε άνδρες κι αυτές που πετούσε η Πύρρα σε γυναίκες. Έτσι, δημιουργήθηκε το νέο γένος των ανθρώπων. Το ζευγάρι έκανε κι ένα γιο, τον Έλληνα, που έμελλε ν' αποκτήσει γιους τους γενάρχες των Ελλήνων, Δώρο, Ξούθο και Αίοιο. Υπολογίζεται πως ο Έλληνας γεννήθηκε το 1519 π.Χ.

Πολύ νωρίτερα, οι προαιώνιοι θεοί των Σουμερίων, με τον καιρό, ήρθαν αντιμέτωποι με την ανάπτυξη του κράτους και της κεντρικής διοίκησης των Βαβυλωνίων. Η θεά Ιστάρ επέζησε. Είχε, όμως, να αντιπαλέσει με τον Ήλιο της Βαβυλώνας, τον ακατανίκητο Μαρντούκ, που το ιερατείο τον επέβαλε ως Βάαλ Μαρντούκ, θεό Μαρντούκ, Βήλο για τους Έλληνες. Σε μια φοβερή μάχη μέχρι θανάτου, ο Βάαλ Μαρντούκ εξολόθρευσε τις δυνάμεις του Χάους, δημιούργησε Ουρανό και Γη, πήρε χώμα και το έπλασε με το αίμα του σμιλεύοντας τον άνθρωπο για να έχει κάποιους να τον υπηρετούν και μεταβλήθηκε σε θεό της γης, όπου επέστρεφαν όλοι μετά τον θάνατό τους. Οι άνθρωποι, αρχικά, ήταν άγριοι κι απολίτιστοι και χρειάστηκε να εμφανιστεί από τη θάλασσα ο σοφός Οανές, μια αρσενική γοργόνα που,

σαν πρόδρομος του Προμηθέα, τους δίδαξε τον πολιτισμό. Κάπου, όμως, οι άνθρωποι ξεστράτισαν κι οι θεοί αποφάσισαν να τους εξολοθρεύσουν. Ευτυχώς για την ανθρωπότητα, ο θεός της σοφίας, ο Έα, πρόλαβε τα νέα στον ενάρετο Σαμάς Ναμπιστίμ, που κατασκεύασε έγκαιρα μια κιβωτό, πήρε και τη γυναίκα του και κλείστηκαν μέσα. Ο κατακλυσμός, που ακολούθησε, βύθισε τα πάντα στο νερό κι έφερε τέτοιο αφανισμό, που ακόμα και οι ίδιοι οι θεοί το μετάνιωσαν. Δεν είχαν μάθει για την κιβωτό των μοναδικών διασωθέντων. Όταν ο Σαμάς Ναμπιστίμ κατάλαβε πως τα νερά αποτραβήχτηκαν, βγήκε από την κιβωτό και διαπίστωσε πως βρισκόταν αραγμένος στην κορφή του βουνού Νιζίρ. Καλού κακού, έστειλε ένα περιστέρι να μάθει, αν όλα ήταν ήσυχια. Μετά, θυσίασε στους θεούς, που δέχτηκαν την προσφορά με ευχάριστη έκπληξη.

Στο Αιγαίο, η προσπάθεια να ταυτιστεί η Σαντορίνη με τον κατακλυσμό και τη βύθιση της μυθικής Ατλαντίδας φούντωσε από το 1939, όταν πρωτοδιατυπώθηκε η άποψη ότι η έκρηξη του ηφαιστείου ευθύνεται για την καταστροφή της μινωικής Κρήτης. Η θαμμένη πόλη, που γύρω στα 1970 εντοπίστηκε στο Ακρωτήρι, έδωσε νέα ώθηση στις υποθέσεις αυτές. Ο καθηγητής Μαρινάτος επισήμανε ότι δεν είναι δυνατόν η συζήτηση αυτή να βασίζεται μόνο στον διάλογο του Πλάτωνα «Κριτίας», επειδή κύριος σκοπός του φιλοσόφου ήταν η διατύπωση ιδεών και όχι η παράθεση ιστορικών στοιχείων. Ο ίδιος ανέφερε ότι ανάλογος μύθος υπάρχει και στην Αίγυπτο από την εποχή του Μέσου Βασιλείου, το τέλος της εποχής του οποίου είναι τουλάχιστον δυο αιώνες αρχαιότερο από την έκρηξη του ηφαιστείου, στα 1450 π.Χ. (σήμερα, όμως, τοποθετούμε την έκρηξη του ηφαιστείου στα 1550 ή 1650 π.Χ.). Κι επισήμανε πως ο καταποντισμός και η εξαφάνιση «εύφορου και θαλαρού» νησιού περιγράφεται και στα ινδικά έπη «Μαχαβχαράτα» και «Ραμαγιάνα»: την «Ιλιάδα» και την «Οδύσσεια» των Ινδών, θα μπορούσαμε να πούμε. Που σημαίνει ότι ο μύθος έχει κοινή αρχή στα ινδοευρωπαϊκά φύλα.

Υπάρχουν κι άλλες εκδοχές: Κάποιοι ερευνητές αναγνώρισαν στο πρόσωπο του μυθικού χάλκινου γίγαντα Τάλω (δώρο του Ήφαιστου στον Δία που τον παραχώρησε στον Μίνωα, για να φυλά την Κρήτη) την προσωποποίηση του ηφαιστείου της Σαντορίνης. Αν έχουν δίκιο, τότε ο Λευκός, ο γιος του γίγαντα, δεν είναι άλλος από την άσπρη στάχτη που σκέπασε την Κρήτη, όταν το ηφαίστειο εξερράγη. Ο Λευκός, λέει ο μύθος, σφετερίστηκε τον θρόνο του Ιδομενέα, τον οποίο εξόρισε, σκότωσε τη γυναίκα και την κόρη του κι αφάνισε δέκα πόλεις της Κρήτης. Ο Ιδομενέας ήταν εγγονός του τελευταίου Μίνωα. Κι ακόμη, ήταν ένας από τους μνηστήρες της Ωραίας Ελένης και ήρωας στον Τρωικό πόλεμο. Αν ο μύθος του Λευκού έχει κάποια ιστορική βάση, τότε το ηφαίστειο της Σαντορίνης συνέχισε να ταλαιπωρεί την Κρήτη και μετά τη μεγάλη έκρηξη. Κι αυτός ίσως να είναι ο λόγος, για τον οποίο το νησί ερημώθηκε για μια ακόμη φορά. Ο Ηρόδοτος, στο κεφάλαιο 171, στο βιβλίο Ζ' της Ιστορίας του, γράφει: «Όταν (οι Κρήτες) γύριζαν από την Τροία, έπεσε πείνα κι αρρώστια σ' αυτούς και στα κοπάδια τους». Κι αυτή, κατά τον ιστορικό, ήταν η αιτία να ερημώσει το νησί για δεύτερη φορά.

*****

Τον καιρό που πέθανε ο Μίνωας, πράγματα τρομερά συνέβησαν σε κάποιο άλλο νησί. Για να τα εξηγήσουν οι αρχαίοι Έλληνες, επιστράτευσαν την αιώνια ζήλια ανάμεσα στον Δία και την Ήρα. Ο αρχηγός των θεών είδε κάποια στιγμή την κόρη του ποταμού Ασωπού, την όμορφη Αίγινα που τον μάγεψε με τα κάλλη της. Την έκλεψε και την εγκατέστησε στο νησί Οινώνη, που από τότε ονομάστηκε Αίγινα. Εκεί, η νεαρή γυναίκα γέννησε τον Αιακό, που μεγάλωσε κι έγινε όμορφο παλικάρι.

Η Ήρα, καταπώς συμβαίνει με όλες τις συζύγους του κόσμου, μάλλον άργησε να μάθει τη νέα αυτή απιστία του άντρα της. Ο Αιακός ήταν πια μεγάλος όταν η οργή της θεάς έπεσε αμείλικτη στο νησί. Πυκνό το σκοτάδι σκέπασε τη γη, που γέμισε φοβερά σκουλήκια, ενώ δηλητήριο μετέτρεψε τα νερά σε περιφερόμενο θανατικό. Τα ζώα ψόφησαν και οι άνθρωποι αφανίστηκαν. Μόνος του ο Αιακός τριγύριζε στην έρημη χώρα, ώσπου είδε στον κορμό κάποιας βελανιδιάς να κυκλοφορούν αμέτρητα μυρμήγκια. Ζήτησε από τον πατέρα του Δία να μετατρέψει τα μυρμήγκια σε ανθρώπους, ώστε να μην είναι μόνος. Το αίτημά του εισακούστηκε κι έτσι δημιουργήθηκε ο λαός των Μυρμιδόνων, που αργότερα μετανάστευσαν στη Θεσσαλία κι ευτύχησαν να έχουν ηγέτη τον εγγονό του πρώτου βασιλιά τους, Αχιλλέα. Μετά τον θάνατό του, ο Αιακός αναγορεύτηκε ένας από τους τρεις κριτές του Άδη.

(Έθνος της Κυριακής, 10.12.2000) (τελευταία επεξεργασία, 3.9.2009)